

El debat sobre l'ús del burca als espais públics

Deixa'm veure't la cara

- Conèixer la cara de l'altre és un component bàsic, inexcusable, de la vida social en sentit propi

MANUEL CRUZ, catedràtic de Filosofia Contemporània (UB)

EL PERIÓDICO DE CATALUNYA, 30.05.10

Encara que als més joves els pugui semblar força estrany, cap a mitjans dels anys 90 del segle passat el concepte de tolerància va passar pel seu moment de glòria. La referència a favor o en contra funcionava a manera de línia de demarcació que dibuixava amb nitidesa les posicions ideologicopolítiques de cadascú, proliferaven els llibres al voltant de la temàtica, es debatia a propòsit dels seus límits (segur que els sona la pregunta «¿s'ha de ser tolerant amb els intolerants?») i fins i tot va arribar a celebrar-se, concretament el 16 novembre de 1995, un Dia Internacional de la Tolerància sota els auspicis, no cal dir-ho, de l'ONU.

Malgrat això, van arribar els crítics i amb crits de guerra com ara «¡Tolerància és paternalisme!», «¡Jo no vull que em tolerin!» i d'altres de semblants van acabar per consolidar una imatge tova, mel·líflua, bavosa i humanistoide del concepte, que en el millor dels casos va passar a ser considerat com un mer *flatus vocis* (o *wishful thinking*) i, en el pitjor, engalipador al servei dels qui de fet no persegueixen res més que suavitzar les arestes de la realitat, maquillar els seus aspectes més desagradables, però sense alterar-ne en absolut la seva estructura jeràrquicament injusta.

La qüestió és si, efectivament, aquestes interpretacions críticodesdenyoses de la tolerància descriuen de manera adequada el

concepte i, sobretot, en quina mesura amb unes desqualificacions tan tendencioses i interessades del concepte vam perdre més del que vam guanyar. Perquè ser tolerant implica, entre altres coses, acceptar una cosa tan simple com que el que jo puc rebutjar per raons morals d'allò més fermes no per això mereix automàticament ser prohibit. Avui ens sembla una qüestió de mínims des del punt de vista democràtic que un catòlic, per més convençut que estigui que l'homosexualitat és intrínsecament desordenada, no pot defensar aquest convenciment en l'espai públic, perquè no supera, per excloent, el filtre de la raó pública.

Potser aquesta cautela—diguem-ne tolerant, si els sembla bé— de no utilitzar les particulars valoracions com si fossin les úniques que han d'intervenir en un debat que afecta tota la societat resultés d'utilitat a l'hora de plantejar problemes com ara si el burca ha de ser admès o no en l'espai públic. Sembla clar que, a efectes de procediment, el millor és requerir sempre als possibles interlocutors que les raons que plantegin resultin, efectivament, susceptibles de ser debatudes en l'esmentat espai. El matís és important perquè no en tots els casos es fa referència a raons de l'esmentada naturalesa. És el que passa quan s'apel·la a allò que en el seu fur intern se suposa que pensa o creu algú que assegura actuar lliurement en una situació que, per a un observador extern, podria semblar de radical absència de llibertat. Entre el *Discurs sobre la servitud voluntària* de La Boétie i el castís «*¡Vivan les caenas!*» disposem d'una infinitat d'exemples que haurien de fer-nos ser més cauts a l'hora d'utilitzar com a raó concloent el grau de presumpta consciència dels protagonistes d'una conducta en discussió.

Així mateix, pertanyen al terreny d'allò més relliscós els plantejaments que ho basen tot en la interpretació (sigui de conductes o

d'indumentàries). És obvi que a l'objecció «tal peça de roba simbolitza l'opressió de la dona» sempre s'hi pot replicar «doncs jo no em sento oprimida per portar-la», i per tant la cosa sembla quedar atrapada en el pantanós terreny d'un subjectivisme sense cap sortida aparent. Per escapar d'aquí no ens queda cap altre remei que recordar una cosa tan elemental com que en bona mesura la vida en comú es basa en la premissa que la societat pot acordar limitacions als comportaments individuals sense que això la faci mereixedora automàticament de l'acusació de lliberticidi o d'altres coses similars.

El problema es planteja, és clar, quan les conductes individuals sotmeses a limitació no semblen comportar perjudicis a terceres persones, i algú es podria pensar que l'ús del burca constitueix un clar exemple d'això. Però sobre aquesta qüestió almenys una cosa pot ser contraargumentada. Com bona part de la sociologia nord-americana s'ha encarregat de mostrar, les nostres relacions en públic es basen en la identificació mútua, en el reconeixement, en la visibilitat de les nostres cares –allò que més informa de nosaltres mateixos, i en què l'exigència de seguretat constituiria el cas límit (¿com ens podem relacionar amb algú de qui en un sentit bastant propi es pot dir que no sabem qui és?)–. Veure la cara de l'altre constitueix un component bàsic, inexcusable, de la vida social en sentit propi.

Potser, una vegada arribats aquí, estiguem en condicions de fer el pas que ha quedat sense fer al principi, i afegir a aquella afirmació inicial segons la qual tolerància és acceptar que no sempre el que jo rebutjo ha de ser prohibit aquesta altra: tolerància també és acceptar que a vegades allò que no m'acaba de semblar del tot malament pot no resultar acceptable per al conjunt de la societat.